

СВІТАННЯ

ПОЕЗІЯ, ЛІТЕРАТУРА, МИСТЕЦТВО,
ІДЕОЛОГІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ

СВІТАННЯ

КВАРТАЛЬНИК

ПОЕЗІЇ, ЛІТЕРАТУРИ, МИСТЕЦТВА, ІДЕОЛОГІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ

Видає Редакційна Колегія.

Головний редактор: Володимир Шаян.

Секретар редакції: Лариса Мурович.

Члени Редакційної Колегії:

Р. Володимир, Ігор Качуровський, Галя Мазуренко, Левко Ромен

Редакція застерігає собі право скорочувати і
виправляти надіслані матеріяли.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

1950 Glenview Rd., Pickering, Ont., Canada

АДРЕСА АДМІНІСТРАЦІЇ:

Nestor Rohowskyj, 4834 St. Lawrence Blvd.,
Montreal 151., Quebec, Canada

Розова передплата 2.50 дол. Ціна окремого числа 75 центів.

SVITANNIA

a Ukrainian Magazine of

POETRY, LITERATURE, ARTS, IDEOLOGY AND PHILOSOPHY

Editorial Address:

1950 Glenview Rd., Pickering, Ont., Canada

Business Address: Nestor Rohowskyj

4834 St. Lawrence Blvd., Montreal 151., Quebec, Canada

SVITANNIA is published quarterly.

Single copies 75¢. Subscription price \$2.50.

ПАВЛО САВЧУК (1903-1969)

У дні 6. липня 1969 р. відійшов у вічність на 65-ому році життя сл. пам. проф. Павло Савчук, зразковий патріот, видатний виховник молоді, науковець, поет і публіцист, чільний член ООЧСУ, член НТШ, Асоціації Українських Культурних Працівників, УНСоюзу та інших наших установ на емірації.

В особі вельми заслуженого Покійника утратив теж журнал «Світання» свого постійного співробітника. Його численні сонети та інші вірші, есеї і дописи часто появлялися на сторінках багатьох журналів (напр., «Визвольний Шлях», «Вісник», «Північне Сяйво») і періодичної нашої преси (як «Гомін України», «Канадійський Фармер») тощо. Енергійна діяльність незабутнього громадянина й письменника позначалася чітко серед різних ділянок українського культурно-суспільного життя, головню ж на педагогічному полі та в журналістиці. Він був важливим, невід'ємним коліщатком своєї громади, і без громади не можна було уявити особистого життя цієї суспільно-мислячої людини.

Павло Савчук народився в 1903 р. в Городенці, Зах. Україна. Належав до покоління тих, що служили визвольній ідеї нашого народу всіма доступними засобами: зброєю вояка, званням учителя, пером і словом літератора і громадського діяча. Зокрема своїми літературними працями збагатив наше письменство виховно-ідейного напрямку. Оптимістичні первні наголошуваної в його писаннях ідейности й комбативности проходять провідною ниткою крізь усю Савчукову творчість. Серед показного дорібку письменника годиться назвати ось які прикметні його поетично-драматичному хистові твори: Поетичні збірки (зокрема видання зібраних творів), поема «Гетьман Мазепа», драми, п'єси й етюдн «Ідея й любов», «Чотирьох з мільйонів», «Облога замку», «У листопадову ніч», «УПА в Карпатах». Літературна спадщина П. Савчука вимагає сумлінного дослідника. Професор Савчук є теж автором недрукованого Українського Фразеологічного Словника і деяких пізніших літературних та наукових праць, що чекають на свого видавця.

Вічна пам'ять невтомному працівникові української культури й вірному синові нашого народу!

Д-р Р. КУХАР

Проф. Володимир ШАЯН

ОНТОЛОГІЯ СВЯТОСТІ

(Фрагмент нової праці автора п. з. «Найвища Святість», що незабаром вийде друком)

Артур Шопенгауер визначив сутність Космосу в Собі, — або «Річ-у-собі» — (дас Дінг ан зіх — Канта —) як Воля і уявлення (ді Вельт альс Вілле унд Форштеллунг). Наш старовинний Віщун, що перший назвав Істоту Космосу Свантевитом, заперечував би ствердження Шопенгауера. Надто людське, архилюдське, але разом із тим обмежене є поняття «Волі» Шопенгауера. Це тільки ота психологічна і людська якість, яку він відкрив у своїй власній психології як щось засновне і основоположне, пробуючи вийти поза агностицизм непізнавального «Дінг ах зіх» Канта. Він твердив, що ключ до пізнання отого непізнавального є в нашому власному внутрішньому досвіді. Цієї мудрости навчився він із Упанішад. Але тоді його інтерпретація Абсолюту є тільки сповіддю чи самоусвідомленням про власний стан його душі. Його «Воля» протиставиться цілому Космосові, експандує, вибухає, розливається, — протиставиться вороже, — вороже протиставиться цілому світові і... трагічно гине. Отже, це тільки сповідь власного чи загально-германського егоцентризму «Волі» як протиставлення цілому світові, як її нагромадження і згущення, а далі сам вибух із... трагічним розлиттям у просторі якже безмежно ширшому від егоцентричного обмеження.

«Святість» не протиставиться ані Космосові, ані Світові. Це його творча сила, це сам факт розпросторювання світла, — отже існування, — отже, Святости як Існування в Космосі.

Вона не нищить, але дає силу, одухотворює, спричинює ріст і розріст, — кажучи термінами... сьогодишньої астрономії, — поширює простір рівночасно із ростом Світла, як т. зв. «енергії», чи — ще гірше — як т. зв. «космічної матерії».

І тут найновіша астрономія стрічається із старовинною мудрістю волхвів, що приписували «ширше вимірювання простору» Перунові чи Ідрові, якого вибух громової Потуги є рівночасно ростом і виявом світлово-енергійної потуги в мільйонах кіловатів міреної. Але рівночасно для нашого Волхва це не просто вибух енергії, але рівночасно вибух його Творчої Розкоші...

У пізнішій мистецькій творчості це буде... екстатичний танок, у якому Божество розливає Світло і Розкіш рівночасно.

Це є Святість як Основна Сила Божества, що його Істоту пізнавали наші волхви силою духового пізнання і називали його різними іменами. Вони були Синове Сварога, або ж по-українському Сварожичі.

Отже, розпросторення Світла чи вибухи Синіх Громів, які запліднюють Природу у внутрішній своїй істоті, це те, що дається нам у найвищому святі в житті, саме у відчуженні святости.

Це є інтерпретація Абсолюту, дана нам у завітчанні того Великого Волхва, що перший назвав Найстаршого Сварожича його назво-істотою «Свантевит».

Навчає Скворода, що знали цю найвищу мудрість уже у старовину, зберігали її і нам як заповіт передали. Тайна цієї мудрости — це дане нам тим самим Сварогом-Свантевитом світовідчуження світу як радісної Святости.

Як бачимо, наше визначення Святости не покривається із християнським розумінням цього слова як стану відреченого від світу аскета-схимника, у якому вигасли або, ще гірше, були штучно уморені та умертвлені його життєві сили, тільки заради втечі від світу, тільки заради спасення його власної обмеженої душі.

Як знаємо із Шевченкового «Заповіту» та із Франкового «Івана Вишенського», українська наука про спасення відкидає таке обмежене розуміння святости. Шевченко не прагне ані спокою, ані вічного спочинку, ані вічного сну, ані навіть спасення в небі так довго, поки в неволі його країна, так довго, поки злочин і кат панує над поневоле-ним його народом, так довго, поки він — пробудник і пророк — не здійснить свого завдання на землі.

«А до того — я не знаю Бога,» — написав він виразно у своїм «Заповіті».

Так само Франко в «Івані Вишенськїм» відкидає шукання т. зв. «спасення» своєї тільки власної душечки як обмежений егоцентризм Вишенського, у часі, коли кличуть і просять його поради і його авторитету його рідні козаки, оборонці, — єдині героїчні оборонці віри й правди на землі. Невже ж тоді думати йому про втечу від світу і журитися та дбати тільки про т. зв. «власне спасення»? Його обов'язком є послужити своєю мудрістю і дозрілим досвідом своїм рідним братам у їх боротьбі за справедливу і священну справу.

Святість дається душі на справжніх висотах героїчного чину. Саме так почували себе Лицарі Святослава і лицарі Ігоря — Внуками Дажбога!

Отже...

І тут доходимо до глибини нашої онтології...

Святість це дієва творча сила, вседійсна там, де Світло. А це не «сила» в обмеженому нашому розумінні, але сама внутрішня Істога Світла.

Світло живе Святістю. Святість — це жива душа Світла.

Воно ближче, воно рідне нам тим, що ми відчуваємо його в нашій душі. Тоді у нас Свято. Внутрішня радість із піднесенням. Здійснення і новий вогонь до дії.

Свято тому, що душа сповнена святістю. Тоді все світле, як вишивки на нашій сорочці, як живі барви на живій писанці, тоді все світле і радіснонадхненне.

«І світ Божий як Великдень
І люди як люди»

— навчав про це Шевченко.

Хочеться розповити серце і весь світ обняти. Так писав той же Шевченко. Єднання із братом, із родом, із громадою, із народом — стається тоді внутрішньою конечністю.

Ми вдягаємо тоді світле одіння, ясне, розцвітане. Наше обличчя сляе добрістю і надхненною повагою. Ми піднесені в душі. Прагнемо обряду, як єднання із громадою і родом. Прагнемо висловити наше почування. Прагнемо співу й музики. Виводимо гаївки. Або радіємо, що наша молодь продовжує свято нашого життя.

Ми йдемо тоді на Храмове Свято, що його опис стрінемо у нашій праці. І там...

Там будуть ламати Священний Коловай, спечений на меду і ціла громада спожіє його частку як наше старо-українське Священне Причастя.

Перед Храмом Свантевита.

Пожива для пробудженого надхнення.

Буде потім радість цілої громади. Участь у спільноті жертви.

Це є істота святости виявлена в житті спільноти. Корона нашого існування.

Хочеться весь світ обняти. Зайва річ учити його тоді любови до брата. Він хоче сам із себе його обняти і цілувати. Що більше, — він, дружинник Святослава, готов сто разів згинути в боротьбі за свого брата, а брат за нього, і в тому їх сила. Зайва річ учити його, дружинника Святослава, любови до брата. Але й зайва річ учити його теж любови до ворога, що хоче вчинити його своїм рабом, і це рабство пом'ягшувати вченням про підданство і любов до злющого ворога.

Його душа сповнена любов'ю до брата. Він не тільки любить його. Він хоче його цілувати у цей Великий День Храмового Свята. Це частина самого обряду. Частина всенароднього Причастя. Світ Божий — як Великдень.

Святість — це активна і творча сила.

У моїй праці про «Найвище Світло» я підкреслював, як розуміли наші прапедки дію самого Світла.

Воно підносить трави і рослини. Воно наповнює їх силою Світла. Набрякають, набухають, випрямлюються сповнені своєю кров'ю, сповнені соками плідної землі, підносяться вгору, до сонця.

Тисячі й тисячі творчих духів пробуджуються тоді до праці. В усьому живому животворить ця благодійна потуга. Розкіш росту і пробудженого творення розливається буйними струменями по всьому світі. Ми кажемо сьогодні: це дія соняшного проміння. Набагато мудріше звали наші прапредки — це в Авесті — цю творчу силу «язатами» — численними, пречисленими творчими духами, що їх будить до праці преблагословенний Хорс.

Це всі ті лісовики, домовики, польовики, що працюють для нас разом із соняшним світлом, разом із весною. Це — коли хочете — і той предобрій і розумний Лісовик із «Лісової Пісні» Лесі, чи Дух Зеленого Дуба із поеми Ореста, що прийшов до нього у сні, щоб уділити йому дещо із своєї сили святости.

Святість — це внутрішня, активна сила, творча істота самого Світла. Душа, найочевидніше, від того Світла походить і до того Світла вертається. Вона... світлорожденна святість.

Як почування людської душі дається нам Святість у внутрішньому переживанні і спостереженні, відомому у психології як «інтроспекція». Вона тоді дана нам немов безпосередньо, і тим вона найближча до нашої душі. Це Світло нашої душі. Це почування не є буденне. Дається рідко. Має різну силу й напругу, пов'язане із різними змістами уявлень і думок, залежним від стану духового та розумового розвитку людини. Мушу ще раз відіслати читачів до моїх праць на цю тему, зокрема до опису й аналізу проявів цієї Священної Сили у творчості Сквороди і Шевченка. Але це не значить, що це почування приступне тільки пророкам чи провідним духам. Ні, зовсім, ні. У них воно має надзвичайну силу напруги і пов'язане із тим, що зведе в їх душі «об'явленням». Але і звичайні люди відчують його чисто і виразно. Це саме і є почування, що його досвідчуємо у «Свято».

На то є Свято. Воно має дати нам оцю піднесеність і радість душі, її поживу на будні. Приготування до свята мають саме на меті допомогти людині пережити чи відчутти цей настрій чи почування свята. Воно звичайно закрашене радістю. Достойною радістю життєвого благословення чи теж буйнішою радістю молоді, яка в такому настрої відчуває потребу ритуального танцю, хороводів, чи в нас гаївок, або інших обрядів сполучених із рухом та забавами.

Найважливішою істотою Свята в наших предків було розпалення Святого Живого Вогню. Так починалося Різдво, Великдень чи Свято Купайла. Весняне чи літнє розпалювання Живого Вогню відбувалося у священному гаю, чи на узгір'ю або горі, яка звалася часто «Красною Горою». Там будували звичайно святиню. Що раз більше таких святинь чи культових місць відкриває сьогодні археологія.

Отже, Свято це день, у якому ми повинні відчувати оце небуденне почування Свята. Це те найвище, що дає нам життя. Без Свята занідила б у людині її здатність відчувати свято. Вона була б духовою

калікою. Це пояснює силу Віри, Обряду чи Релігії. Це не сама тільки традиція чи вчення. Це та природна потреба душі відчувати свою духову природу, саме як свято, як піднесена радість життя чи космічного існування на вищих щаблях самоусвідомлення.

Не можна яскравіше виразити пов'язаність цього почування святости із світлом, як це вчинили наші прапредки, саме через розпалювання Живого Вогню. Це — праоснова Свята і праоснова Жертви, як бачимо це у наших дальших дослідях.

І саме це просте і преглибоке пізнання лягло в основу нашої рідної віри, онтології і теології.

Сковорода стверджує, що це таїнство знали в старовині і передавали нащадкам у спадщину. Розвинене, удосконалене вчення про таку природу Божества, Космосу і Людської Душі було предметом Знання Таємного, себто вищого пізнання, яке передавалося достойним цього просвітленим. Школи такого вчення переслідувалися дуже часто в історії з боку панівної верстви теократії, яка вбачала в цьому вченні чи то незгідність із їх догматизмом, чи то небезпеку для їх теократичної монополії, а отже — влади. Багато пророків згинуло в обороні, чи за визнавання оцієї вищої мудрости самоусвідомлення. Усі вони підкресливали, що таїнство цієї Священної Мудрости є в нашій душі. Не хотів би я тут вирижнити якогось одного пророка, бо було багато надхненних віщунів в історії людства, які знали цю правду. Їх виявлення і порівняльний розгляд їхнього вчення також переходить межі цієї праці. Тут підкреслюю тільки, що цю таїну таїн знали вже ті прапредки, що назвали Сварожича Свантевитом, або, есotericно кажучи, — Найвище Світло як Найвищу Святість.

Усі теології нашого світу, себто світу великих вір, уважали Святість основним Атрибутом Бога. Що ж це Атрибут? Вид, дійсність, прикмета, істота, частина істоти, «реале», чи «номінале» і т. д., і т. д., це все в різних формах те саме пізнання, що його дали своєму Божеству наші прапредки. Їх віру називали «поганською» у змислі поганої і ложної і вчили нас від дитинства погорджувати нею.

Ми регабітуємо віру наших прапредків перед історією і наукою і спростовуємо всі ці інвективи т. зв. «поганства» як пересуди, злу волю, а що більше, — як неправду в науці. Супроти науки, мені здається, немає гіршого злочину як неправда.

Отже, справа дослідів старовинної народної, старо-української, чи взагалі прото-індоевропейської віри, — поскільки можемо прослідити її коріння в найстарших чи через найстарші тексти індо-європейських релігій, вимагає перш за все ревізії дотеперішньої методології дослідів, а саме: підходу до цих вірувань, як примітивних, низьких, ніякої, або низької вартости як системи віри і світогляду. Мої досліді Ригведи переконали мене, що є саме навпаки. Тут стрічаємо

первісно сильні і надхненні високі, орлині лети людського духу, сміливі відкривальні лети в неznані країни, подиву гідні у своїх висотах чи глибинах пізнання. Те саме відноситься до всіх інших систем індоєвропейських вір, які безсумнівно мають одне коріння у прасивій давнині. Саме досліді культу Свантевита дають нам змогу перевести один із основних доказів для моєї реабілітації старовинної протослов'янської віри.

Отже, сама назва визначає суть і онтологічну природу Найвищого Божества чи, як сьогодні кажемо, Бога.

Назвали його СВАНТЕВИТОМ у наших джерелах. Старовинну назву СВЯТОГОРА, засвідчену пізно записаними билинами, уважаю рівнобіжною і того самого змісту: Горіння Святости чи теж Творення Святости, Космогонічну Основу Святости як Істоти Світла.

Лариса МУРОВИЧ

ПЕРВОРОДНИЙ СИН (Легенда)

З небес, де Перуна — лицарські знамена,
Де в чаші кипить перевтілення плин,
На землю враз батькові Роду в рамена
Упав первородний і зрілий вже син.

О, щастя, світліш веселкового світла!
О, радосте, більша ніж серце вмістить!
Надіє, що з віч волошково розквітла,
В таку божественно-освячену мить!

Таж є кому меч спадковий передати,
Бороти Аридника злого разом,
Ламати неволі заржавілі грати,
З народом співати звитяги псалом!

Співати... О, мавки, скажіть, рожелиці,
Хто ж батькові сина вродив і зростив?
Чей ненечка Леля тоді на землиці
У тузі чекала цього дива-див!

З небес, де в Перуна чудовній твердині
Гримить вороття споконвічного чин,
Коли на Купайла вінки зійшлись нині,
В рамена впав батькові Роду — син!

Левко РОМЕН

РОБОТЯЩИМ РУКАМ

(Присвячено новим кріпакам в «оновлений», замаскованій на СССР,
Москві)

Ще сповнені ті людські джунглі-хащі
Зажерлої двоногої звірні...
Судомить жаль, як стяги сил, пропащі,
Схиляються в нелюдяній борні!

Гей, лицарі і руки роботящі! —
Єднайтеся в когорти лав, міцні:
Годуйте їх... списом, ті хижі пащі —
Нехай згорять у власному вогні!..

Таж руки ці — мов для ростин коріння:
Виплекують і творять добра всі, —
Без догляду ж не проросте й насіння —

Пишатися у квітаний красі...
О, Боже наш! — хай хижі хлянуть пащі, —
Благослови ж ці руки роботящі!

Увага! Оцей сонет і наступний ("Фазан") узяті з нової збірки автора
п. н. "ДУБ-НЕЛИН", що незабаром вийде друком у В-ві "Світання".

Ф А З А Н

Від яблук сад яскрів чудово.
А там — багріє чагарник,
І ліс, «підшитий» кольорово,
Це перед осінню поник.

Туди ми йшли; з-під ніг раптово
Фазан ось гурхнув, знявши крик,
І, мов ракета веселково
Мигнувши кольорами, зник.

Його співкольорність яскрава
Пірнула в це барвисте тло.
Тебе струснула ця поява...

Алеж бо ніяк і було
Тобі, я бачу, вже й стріляти —
У ці дерев жалобні шати.

Никифор ЩЕРБИНА

А Ф О Р И З М И ВІЧНІСТЬ МИСТЕЦТВА

1. Правдивий мистець — скульптор, маляр, музика, архітект, письменник, поет — невмирущий. Його щоденні турботи на шляху до ідеалу — забуваються, а висловлені в образах високі ідеї і думки — живуть вічно.
11. червня 1961.

2. Творчий процес поета і письменника є процесом перетоплення переживань і думок на твір із формою, що впливає зі змісту. Письмові й друкарські знаки є лише зовнішньою формою живих переживань і думок творця. Знаки — то клявіші його душі і серця.
28. жовтня 1958.

3. Справжній твір мистецтва однаково пережитий і розумом і серцем.
28. жовтня 1958.

4. Творець не той, хто під час творення шукає слів у зовнішній обстанові, яка для нього є лексичним кошиком, а той, у кого вони самі випливають з душі.

5. Геній завжди скромний і об'єктивний у ставленні до інших творців мистецтв. Генійоман, навпаки, не терпить обдарованих і намагається діяти проти них. В основі його поведінки лежить генійоманство, що походить із нездарности, дурости і заздрости.
1. березня 1969.

СЯЙВО КОХАННЯ

1. Кохання — найбільше щастя людини на землі. Виховуючи покоління, воно є рушієм суспільного життя і розвитку держав.
12. лютого 1969.

Кохання керує людиною, створюючи характери і смаки епох.
5. лютого 1958.

2. Занепад ідеального, чистого кохання, норівів, звичаїв і загальної моралі народів плюндрує патріотизм, розпорошує суспільства і руйнує держави.

3. Кохання сильне те, що зростає повільно і поступово. Найсильніше і найпостійніше кохання приходить із першою сивиною.
8. серпня 1961.

Найновішу наукову працю проф. В. Шаяна п. з. «НАЙВИШЕ СВІТЛО» (студія про Сварога і Хорса) можна набути в Ред. «Світання» у ціні 1 дол.

Вельмишановні Читачі, замовляйте цей прецінний твір про праісторію нашого безсмертного народу!

Матея МАТЕЇЧ

Н Е С П И Т Ь С Я

Вночі ми знов удвох з тобою дома,
Самотносте: розплітуємо звуки
Гілок знадвору, й тиша нерухома
Нам їх покірни простягає руки.

Чекаю жадно сну — рідкого гостя.
Натомість давні образи уяви,
Слабі, бліді, марою над помостям
Півмертво в'язнуть, смерть зупин їм ставить.

Натягнеш кабат і глухою ніччю
Стократ шукатимеш себе, небоже.
Там на стежках, яких не перелічу,
Світання перестріне гостро-гоже.

Всі в місті вулиці мені належать,
(Ніде ні звуку — хто ж тепер заспорить?)
Гашу зірки, яких тут ціла стежа
На тьмянім небі як досвітнє море.

Пора домів. Так холодно і пусто...
Ніхто зайти до мене не захоче.
Самотности отулить знову згусток,
Вона ж бо друг єдиний — дні і ночі.

Перекл. із сербської Роман Кухар

МАТЕЯ Д. МАТЕЇЧ (род. 1924 у Смедереві в Сербії) — це багатогранний і вдумливий сучасний сербський поет, автор багатьох літературно-наукових праць і хвилюючої збірки поезій "Песме" (вид. в Мюнхені, 1964), він же й перекладач з європ. літератур і редактор великої "Антології сербської еміграційної поезії" (вид. в Мелбурні, Австралія, 1969). За покликанням священника, емігрує в 1956 до ЗСА, де й досі веде місцеву сербську парохію та водночасно працює на становищі професора славистики Стейтового Університету в Коламбусі, Огайо. Творчість о. д-ра Матеїча належить до вершкових злетів сербського еміграційного поетичного мистецтва і вирізняється співзвучними в сербській та українській літературах провідними ідеями віри, патріотизму та етичного індивідуалізму. Годиться додати, що достойний душпастир, поет і вчений, о. М. Матеїч, є щирим українським приятелем.

ЦЕ ДОБРЕ СКАЗАНО

Це добре сказано:

Одні люди це надхненні залюбленці.

Вони — представники Роду найчистіші,
але Рід від них не черствіє.

і можна їх на пальцях почислити.

Любов для них не тягар, ані не жертва,

Вона в них прямо, навздвож і навскіс розпростерта.

У них вона не лежить, не стоїть, не дається хитанням.

Ані не б'є поклони:

вона в них просто існує як тихий закон повстання.

Це добре сказано:

Одні люди це надхненні залюбленці.

Любов у них мов море у мисці, мов лет у птиці.

Від них Рід не черствіє, а їх любов безіменна.

Мало їх є на вулиці.

Вони непрактичні і нечисленні.

Вони правдиві громадяни Світу.

Вони це перстень Землі, її частина,

вони і дикі звірі і рослини.

Не вганяються за піною:

вони самі учасок Всесвіту,

вони є барвою Земного Здвигу,

і рівночасно глибоко безіменні в любовній покорі

і без пози

так як сонце і як море,

як виноградні лози.

З хорватської мови переклав Володимир

МІЛІВОЙ СЛЯВІЧЕК це славний хорватський поет, уроджений 1929 року, який має своє окреме місце у сучасній хорватській поезії. Хрустально чистий його ліризм, забарвлений благородним, може загірним, гуманізмом. Сам він випосажений чутливим повним безмежної любови серцем, злегка стонованим песимізмом про сучасників, оповитий легким серпанком мелянхолії. Пише ніжні й витончені сонети поруч модерного верлібру, але якже мелодійного і музичного у соковитій хорватській мові.

Заголовки його збірок віршів: "Стримана долоня", "Далека країна" "Сний вечір", "Предок", "Нічний автобус, або найближча частина цілості"

та "Поміж". Збірка "Далека країна" була нагороджена його рідним містом Загребом, в якому він живе, залюблений у нього. Кажуть, що можна його побачити самотнім на вулицях цього городу.

Замріяний в майбутис людство, в якого велич і гуманізм незламно вірять. Його час прийде.

Мабуть любить він Волта Уитмена, але перевищує його безсумнівно музикою свого рідного слова.

Переклав багато із братньої словінської літератури.

Багата творчість поетів цих народів зовсім мало відома в Західній Європі.

Мілівой Слявічек володіє свобідно англійською і французькою мовами, але зачитаний в усіх слов'янських літературах. Його вірші ще, на жаль, не були перекладені. Його час прийде.

Редакція

Д-р Роман В. КУХАР

ДО ПИТАННЯ ПОЧАТКІВ ПИСЬМЕННОСТІ В УКРАЇНІ

Наука праісторії України поза початкові дослідження ще не вийшла. В ній відсутні первні стійкості, методичности й тяглости, існує натомість чимало гіпотез, необґрунтованих здогадів, у цілому, — надмір прогалини, недотягнень і «темних місць». До таких недосліджених щілин української праісторії належить і питання виникнення письменности в нашій батьківщині. Є непростим занедбання доосновного засвоєння цієї важливої площини, бо мовний чинник (усний і писемний), разом із прикметами підсоння, світогляду, психології, характеру, історичного побуту та географічного положення народу, геть аж до сивої старовини, є першорядним, якщо не вирішальним фактором у пляні національного самоосвідомлення.

Зародження письма взагалі — справа досі ще недостатньо вяснена. Його, імовірно, зумовили попередні спроби первісної людини з кам'яної доби виразити рисунками свої природні духово-естетичні потреби й нахили. Тут зразками можуть послужити викарбовані чи розмальовані в печерах Європи й Африки обриси тварин, здебільшого з релігійним, абож і магічним спрямуванням. Такі зусилля символізувати побут радше знаками як мовою годиться якраз і вважати передумовами писемного процесу. Системи письма входять під увагу щойно тоді, коли в них репрезентується значеновими символами мовні відповідники. В історії людства відомі три чітко визначені писемні систе-

ми, що в ході тисячоліть зазнали самі значної еволюції та, в свою чергу, спричинилися до розвитку різnorodних форм письма в мовах численних народів; вони приналежні єгипетській, сумерській і китайській культурам. Всі три, можливо, спільного походження. Одначе, з них тільки єгипетська система гієрогліфів розвинулась приблизно у 500 писемних символів абетки. Багато з-поміж них являють собою зображення того чи іншого слова, напр., словне значення «голови» передається рисунком голови, також і «рукни», «лотосу» тощо. Розвиток єгипетської писемної структури (про її наявність свідчать найстарші вступні тексти з 4-ого тисячоліття перед Христом), через примінення її до зах.-семітських мов, як і до грецької, латинської, а через них і до інших європейських мов, становить правдоподібну розродкову базу для будь-якої своєрідної писемної відноги.

Що на просторах української землі упродовж довгих сторіч цивілізаційного й культурного розвитку нашого народу існувало ще до християнської доби, перед закріпленням «глаголиці» й «кирилиці», письмо, а то, в часових і простірних проміжках, і декілька відмінних систем письма (в роді різновидів гієрогліфів і клинописі), про те, при сучасних пізнаннях і встановленні порівняльної методи розвиткових тенденцій різних народів, не доводиться сумніватися. Відсутність послідовних дослідів в тій галузі науки (палеографії) чи брак точних вислідів наукового досліду, або якихось тривкіших показників існування писемної системи у старинній Україні ніяк іще не виправдують застарілого погляду на «неписьменність» дохристиянського періоду в нашій історії.

Зате існує багато слідів ув усній словесності, а також і знадібок, розсіяних по літописах та інших джерелах, що проглядно вказують на протилежне. «Трипільську культуру» в Україні, яка датується приблизно з 2.500-их рр. до нашої ери, розглядається в археоглогії як перещеплення на наш ґрунт і продовження сумерійської культури. Її перейняли пра-українці імовірно ще до свого переселення з північного Ірану в Європу. Сумерійці ж у той час були вже народом письменним, зважаючи на збережені залишки деяких свідчень про те: список династій їхніх володарів з передпотопної доби, послання сумерійського володаря в записках на те, що він читав книги за часом походження з-перед потопа тощо. Сумерійське письмо (наявні сліди його присутности з 4-ого тисячоліття до Хр.) уявляє собою певний улад «клиннів», звідкіля і його назва «клиннового письма», або «кунейформ». Можна здогадуватися, що факт «письменности» сумерійської культури мав свої послідовності й у трипільській культурі, а звідти писемна традиція перейшла й на пра-українців пізнішої доби. Тим і можна б пояснити вищий рівень «хліборобської культури» наших предків (антів, сарматів, роксолянів, полян) супроти півдиких

степовиків-сусідів і примандрованих зі сходу чи заходу варварських наїзників. Що в наших прадідів доісторичної доби була присутня якась самобутня, власна писемна система, виходить і з дальших випадкових свідчень. Як от — порівняти б із клиноподібним письмом сумерійців відомі послання монаха Храбра в його апології слов'янського письма на т. зв. «черти» та «різи», своєрідні «руни» (пор. готицьке письмо Ульфїлі з 4-ого ст.) наших пращурів, або й документальне засвідчення їхнього вжитку чи то грецького й римського письма («римскими и греческими писмены нуждаху ся писати словенску рѣчь»), чи спорідненого з єврейським (залишком букви «ш» в кирилиці) надовго до запровадження Костянтином-Кирилом його абетки з 38-ох літер.

А проте, впливу сумерійського клинового письма не подибуємо у старо-слов'янському письмі, дарма що показні нашарування сумерійської культури завважується в інших ділянках життя наших предків. Деякі зберіглися й по сьогодні, напр., у сумерійському способі числового розподілу на «копи», «полукіпки», «тузини». Такі спільнотні риси зрозумілі, зваживши на торговельні зв'язки сумерійців з народами Закавказзя, північними сусідами пра-українських поселень над Араксом.

Теж етруски, які заселяли наш Чорноморський низ, володіли письмом (там же етрусські написи із 3-ого ст. до Хр.), що виявляло грецький вплив із домішкою знаків прикметних пізнішої глаголиці.

Що наші прадіди з давен-давна вживали своєрідного для своїх потреб письма, на те вказує хоча б обставина, що коли б їхнього власного в них не було, то вони адже перейняли б письмо сусідніх жителів грецьких колоній над Чорним морем (Ольвія, Херсонес, Пантікапія, Фанагорія тощо), які там існували ще з-перед 800 рр. до Хр. Про якусь же культурну ізоляцію народів, що пробували в оживлених торговельних зв'язках, важко говорити. Наш нарід на даному ступені розвитку не міг обходитися без письма й рахункової системи, чи то при купецьких зносинах, оборотах краму, взаємних умовах. Власні книжки й письмо мусіли бути в нас відомі здавна, про що свідчать договори Руси з Греками, деякі арабські джерельні зведення, а зокрема твір, який про цей факт прямо звітує, Панонське Життя св. Кирила, про що буде мова згодом. Проте, в ранніх історичних часах, поскільки було воно письмом «поганської Руси», із запровадженням християнської віри прийшло й нове письмо (старо-слов'янське, абож церковно-слов'янське, глаголиця, заведена в 863 р., споріднена подекуди з коптійською абеткою й грецькою з малої букви, і кирилиця, заведена на переломі ІХ. й Х. ст., споріднена з грецьким письмом з великої букви) та нові книги, а поганська старовина мусіла поступитися місцем

черговому культурному рухові, що насаджувався під охороною князівської влади. Насправді, була це нещадна боротьба, в якій, поруч багатьох інших культурних признаков нашого дохристиянського побуту (м. інш., у ділянках вірування, обрядових звичаїв, пісень, усної словесности, способу життя), загинули й пам'ятки рідної писемної спадщини. Б. Лепкий, ілюструючи в «Начерку Історії української літератури» наявні тогочасні умови буття, виводить характеристичні підсумки: І книжки, і письмо були в нас певно здавна знані, на що вказує джерельна література. Чи були це якісь слов'янські «руни», оті «черти» й «різи», про які говорить монах Храбр, чи грецька азбука, а чи єврейська, покищо годі знати, але що письмо було — це певне. Тільки ж було воно письмом поганської Русі; тому, як прийшла нова віра Христова, а з нею і нове письмо й нові книжки в церковно-слов'янській мові, так ота поганська старовина мусіла податися з дороги новини, що мала піддержку й силу княжої влади. На початку нової ери бачимо боротьбу із старим світом, з його піснями, музикою, повір'ями, життєвим побутом. У цій боротьбі мабуть і загинило старе письмо, як загинило багато інших прикмет нашого передхристиянського життя.

Питанням існування «руського письма» ще до виникнення 38-ох літер абетки Константина-Кирила займався теж М. Грушевський в «Історії України-Руси», І. т. Тут мова про поширений в наукових колах здогад, що цим первісним письмом була пізніша, ще не доповнена кирилиця. Погляд спертий на оповіданні Панонської легенди в Палей про те, як св. Кирило підчас своєї подорожі коло 860 р. до країни Хозар (насправді вістря тієї акції було спрямоване на Русь — за Грушевським) потрапив у Херсонесі на «Євангелію» і «Псалтир» писані «руськими письменами». Там же він зустрів місцеву людину, що володіла мовою, в якій написані були знахідки. Костянтин розмовляв з тим русичем на його ж мові, що її навчився в Солуні від русько-таврійських переселенців. З даної відомості виходить, що письмо Євангелії і Псалтиря не було ні грецьким, ані латинським, а було воно слов'яно-руським, первісною формою глаголиці. Русич у зустрічі з Костянтином навчав його «руських» письмен, вимови й наголосу, так що невдовзі Костянтин читав свобідно текст і розмовляв мовою згаданих книг святого письма. Уступ той з оповідання Панонської легенди в Палей дав поштовх до погляду про самостійний початок «руського письма» і книжної мови. У Палей, згідно з духом часу, відмічується, що те самобутнє письмо, як і мова, були «Божим об'явленням», відкритим за посередництва «побожного русича» св. Костянтинові-Кирилові. Спроби виключити панонську звістку з наукового обігу критичним застереженням, що вона появилася в легенді пізніше, в характері вставки, треба відкинути, беручи до уваги обставину, що тотожне оповідання приводиться в усіх кодексах, себто належить воно до основного тексту панонського «Житія». Хоч і історично

не підтверджена, зокрема дальшими відкриттями того роду, джерельна звітка щодо самобутнього походження «руських письмен» є важливою вказівкою для дальших дослідів на тому полі. Дослід мови св. Письма, що написано спочатку, за почином святих, Кирила і його брата Методія, глаголицею, а пізніше, наприкінці IX. ст. переписане, вже без участі св. Кирила, його учнем св. Климентієм, і назване в честь учителя кирилицею, належить до старо-слов'янського, церковно-слов'янського, чи старо-болгарського мовного періоду в науці лінгвістики, і в наш розгляд більш не входить. Для нас цікавим залишається спостереження, що моравський і панонський культурні терени, найпоступовіші на той час у західно-слов'янському світі, де й розвинулася згодом глаголиця з кирилицею, зазнали пізнішого гомогенного писемного розвитку, як терен тогочасної Руси, звідки св. Кирило вніс підчас історичної місії до Хозар у 860 р. знання «руських письмен». Літописна згадка до генези культурно-апостольської місії св. Кирила й Методія в Панонії з 862 р. ось як про культурний стан тієї країни подає:

(Моравські князі) Ростислав і Святополк, як і Коцел (володів у Панонії, теперішній Угорщині) звернулися до цесаря Михаїла (III) із проханням: Земля наша хрищена, та нема в нас учителя, що показав би нам, повчив і переказав би святі книги; не розуміємо ні грецької, ні латинської мови, кожний бо вчить інакше, по-своєму; тимто не сприймаємо книжних символів, ані їх сили. Тож пошліть нам учителів, які б нам вияснили книжні слова і їх розум (сутність).

Порівняння культурного щабля розвитку обох слов'янських теренів тієї ранньої доби промовляє чітко в користь старо-українського, що вказує на довгі віки культурної розбудови нашої пра-батьківщини.

З використаної літератури:

1. Winfred P. Lehmann: Historical Linguistics: an Introduction, New York, 1962.
2. Horace G. Lunt: Old Church Slavonic Grammar, The Hague.
3. Богдан Лепкий: Начерк Історії Української Літератури, Кв. 1, Київ-Ляйпціг.
4. Михайло Грушевський: Історія України-Руси, 1 т., 3-тє вид.
5. М. Грушевський: Історія Української Літератури, т. II. і III.
6. Іван Огієнко: Повстання азбуки й літературної мови слов'ян, Нью Йорк, 1959.
7. Павло Крат: Українська стародавність, Торонто, 1958.
8. Хрестоматія давньої української літератури, Київ, 1967.

П О В О Р О Т

З молитовною любов'ю
присвячую А. Кащенкої

Прощай, Конан Дойль, Жюль Верн і Майн Рід,
Пишні прерії, джунглі, пампаси!
Прощайте Джеймс Кук, Звіробій, Слідочит,
Прощайте, кохані, назавжди...

Прощайте, ви теплі південні моря,
Прощайте, пірати, корсарі...
Я вже осідлав вороного коня
І сьогодні на Січ вирушаю.

Будь здорова, моя рідна матінко Січ!
Ти прийми козака в рідне лоно,
Що як блудний синок облітав увесь світ,
Всі моря, всі краї, всі народи...

Всім служив, всіх любив, і за всіх воював,
Із аzteками бився з Кортезом,
З індіанцями бив блідолицих навал,
З мексиканцями гордих енглезів,

Я в Африці вірно так Шмідту служив,
Бивсь як лицар за Бурську державу,
Разом з Кіплінгом в Індії князів боронив
І молився в Брагманському храмі,

На «Блукаючій Іскрі» я був бомбардир,
Влучно бив по фрегатах ворожих,
І на бруках Парижу я був гренадир,
В роялістів стріляв із Гаврошем.

Всюди жив, всюди був, а про тебе забув!..
О, прости свого блудника-сина,
О, простіть мені, Матінко Рідная, Січ!
Краю Рідний, — моя Україно!

Я до Тебе вернувся, я до Тебе іду!
Бо я твій плоть від плоті і крові
І я тільки Тобі у молитві схилю
Свою голову й серце з любови.

Лиш Тобі моя Вірність, любов і життя,
В бій за тебе іду, Мамо мила...
Це ж за Правду Твою — Зоресяйна моя,
Україно моя — Україно!

Понад тихим Гудзоном згасають вогні...
Там чекають в журбі могікани...
Та не прийде до них синьоокий юнак,
Гірко плаче красуня в вігвами.
Десь на обрію прерій мустанг тупотить,
Зорить журно і сторожко слуха
І в пожовклій траві сумно нюха сліди, —
Все шука світлоокого друга.

Вересень 1937. Сіверщина, Україна.

Олекса РАНЬ

ВЛАДАР СОНЦЯ

Я владар сонця! Я — лиш Я,
Хоч на землі живе багато.
Вперед — то течія моя,
Моє в бажаннях справжнє свято.
Я був усюди; всесвіт — дім;
Проплив моря і океани.
У серці прагнучім моім
Лікує серце втому й рани.
Я з буднів свято лиш творю,
Я славлю тільки верховини.
Люблю задуману зорю,
Весну душевної долини.
Будую я квітучий край —
Не царство криг, ані пустелі,
Щоб щастя ніби водограй
Було у пісні, ув оселі.
Життя мене — духовну мить —
На згадку часу дарувало,
Щоб хоч хотів — не міг спочить,
Щоб все чогось було замало.
Переступлю через віки
Мов день — у сонячній обнові,
Цвістимуть весни як вінки,
Серця зростатимуть чудові.
Та випередив їх Я всіх.
Спішіть, спішіть скоріш за мною!
Мій погляд наче весен сміх,
Мій погляд сяє далиною.
Я владар сонця! Я — один,
Хоч на землі живе багато.
Над сонце прагну, неба синь,
Для них — до сонця прагнуть — свято!

П О Е Т

Мов верховина в хмари знята
Шпилем торкається небес,
Так всесвіт у думках крилатих
Ти розумом обводиш весь.
Ти бачиш: хмари із туману
Пливуть, як лебединий пух.
Ідуть в пустелі каравани,
Незнані співи ваблять слух.
І ти підводишся найвище
Усіх засніжених шпилів,
За морок, що на кладовище
Пролле журбу проскнілих днів.
І вічність космосом кружляє,
Де зорі родяться на світ.
Блаженство, гордість відчуваєш,
За всіх ти хочеш говорить.
Любов живе у мужних грудях
До тих, що у труді живуть.
Хвалу ти проспівавеш людям,
Що майораном стелять путь.

Галя МАЗУРЕНКО

Б А Т Ь К О І С И Н

«Тарасик гравсь із зайчиком...»
Гей, соняшний той зайчик, знайте!
Торкався пальчиком.
«Піф! Паф!» Гукнуло десь. «Стріляйте!»
В Сибіру хтось тіка, тіка за ґратами
У тундру до вовків. Не втік далеко.
Ось батько ввечері дістане лист, читатиме,
Відклавши Канта і забувши пекло:
«Тарасик гравсь із зайчиком!..»
Який тепер Тарасик? Знайте,
Вже виріс. Вісімнадцятий. Пером, — не пальчиком
Властям погрозить мати: «Батька розстріляйте,
У повнім розумі, кажу, ніж так... невинного!»
«Бадьорся!» Із Сибіру пише батько сину,
Відклавши Канта: «Вір, ми не загинемо».
І вранці знов нечисленний чувал кладе на спину.

Богдан БОРА

ПОЛЬОВИЙ ВЕЧІР

Ходить вечір по синьому полі,
Укладає волошки до сну,
І дівчата йдуть, мов матіоли,
В авреолях пісень про весну.

Загоряються в синяві зорі,
Покотилась одна за поля...
Ідуть хлопці, немов осокори,
Під ногами співає земля.

Тут і там ще не сплять перепели,
Перед сном ще сюрчать стрибунці.
На полукіпки роси упали,
Сходить місяць у срібнім вінці.

Ходить полем симфонія ночі —
По гречках, по житах, по вівсі.
Під зорею думки парубочі,
Голова на дівочій косі.

Іван МАНИЛО

Н І Ч

Вже ніч причалила до Запоріжжя,
Заякорилась зорями в Дніпрі,
І місяць — скиба кавуна ще свіжа
З рябим зерном — палає угорі;

Бредуть тополі молоді і ніжні
Повз невтишими ситі ятері,
І вітерець на синім роздоріжжі
Перегортає пелюстки зорі...

Стоять бійці хоробрі на сторожі,
Вартують місто славне... Дні погожі
Прилинуть їм на соняшнім крилі;

І люд натовлений (бо працьовитий!)
В солодко-мрійні сні уже сповитий...
Схилилась ніч-матуся до землі.

НАЙПЕРШИЙ КРИТЕРІЙ ПРИ ПИСАННІ І МОВЛЕННІ

Сам цей заголовок, може, декому навів думку, що буде поданий якийсь такий найголовніший критерій, що майже автоматично допомагатиме уникати похибок при мовленні і писанні. Але ні, хоч він не є універсальний, проте, насправді є найперший і найважливіший, і ми мусимо собі його натвердо засвоїти, щоб навчитися казати і писати безпомилково. Той аспект нашої соборної української літературної мови, що про нього буде мова, найкраще розкриває прикмети її та допомагає орієнтуватися в загальних її настановах, а далі — і в інших її правилах.

А той аспект саме ось який: кожне речення в нашій мові слід розглядати як музичну фразу, що в ній є і свої підвищення, і пониження тону, а також — павзи, довші чи коротші. Отож, є тут інтонаційні підкреслення значенности кожного слова, логічні наголоси, павзи. Саме в межах такого звукового потоку, обмеженого павзами, який у граматиці називається звуковим рядом, відбуваються ті всі, такі характеристичні для нашої мови, явища, які надають їй гнучкості й милозвучности при мовленні. При такому погляді на мову ми не будемо сумніватися, де і як покористуватись добрими якостями нашої плавкої та гнучкої мови. Тепер стає ясним, з якої причини зустрічаємо часто випадки механічного користування деякими чергуваннями (найчастіше «і-й»). А це через переочення згаданого «звукового ряду» (наприклад, «й» — замість «і» — буває на початку віршованого рядка або й речення, і навіть поміж двома словами, де попереднє приголосним кінчається, а наступне теж приголосним починається).

Крім видезгаданого аспекту — розглядати кожне речення як музичну фразу, пригадати слід і про генеральну настанову нашої мови — зберігати рівновагу у контексті речення між голосівками і приголосними, бо це ж і зумовило появу чергувань та інших якісних явищ нашої мови. Отож, узявши такий підхід до мови, ми легко самі навчимося викривати невідповідні чи просто хибні вислови, звороти та способи подавання цього на письмі, а разом із цим це буде і контролю пунктуаційних знаків.

Тепер варто згадати дещо важливе про згадані чергування («і-й» та «у-в»). Найперша увага про ті чергування, що вони не завжди обов'язкові і при наявності відповідних умовин (наприклад, у заголовках або там, де треба мову сповільнити тощо). Крім пришвидчення чи сповільнення, від удалого використання цієї прикмети нашої мови залежить також добірність і доброзвучність мови. До цих засо-

бів належать також і ось такі явища в нашій мові: переставка складів, випад деяких приголосних при збігу, йотування голосівок (найчастіше при запозиках із чужих мов) тощо.

Із загального правила у граматиці, що ненаголошені «і» та «у» можуть в реченні, при певних умовах, чергуватися з відповідними приголосними («і» із «й», а «у» із «в»), мусимо зробити висновок, що ці чергування слід формулювати так, що спершу подаємо голосівку, а потім відповідну приголосну. А це важливе саме тому, що у правописних словниках і ті слова із початковою голосівкою, де можливе таке чергування, треба подавати під голосівкою («і» або «у») з усіма формами, якщо ж якесь подане під «й» або «в» — то без ніяких форм, лише із відсилачем до відповідної голосівки.

Отож бачимо, що добре відчуття павзи, тобто вирізнення меж згаданого звукового ряду, утримує від невідповідного користування тим чи тим чергуванням. Пам'ятаймо, що краще не покористуватись (у сумнівному випадку) чергуванням, аніж дати хибно.

Щоб наочно усвідомити згаданий тут «перший критерій», візьmemo декілька прикладів — захвального і незахвального дотримання згаданої настави нашої мови, проказаної чи писаної.

Вечір двері рипучі відчинить	Синьооку і мрійну дівчину
И приведе до моєї хати	Вбрану в місячні шати.

(В. Білик: «Два вірші», «Літ.-Науковий Вісник», 1949, січень-лютий, кн. 2, ст. 173). Тут авторський огріх: другий рядок строфи починається з «И», хоч цю півголосівку вимовляємо лише разом із попередньою голосівкою, а тут попереднє слово навіть приголосною закінчене, а коли б навіть і голосівкою, то в кінці рядка є павза! А коли б автор знав і шанував згаданий «звуковий ряд», він легко б знайшов вихід: дати — «І введе» і т. і.

Все далі висиха Синюха,	Сіріє стріха під дощами,
И линя її весела синь,	Вже хата стала нетривка,
А вітер заголосить глухо	І мати слухають ночами
І пролітає в далечинь.	Бронхітне гавкання Бровка.

(Зі статті «Читач: «Євген Маланюк», «Визвольний Шлях», кн. 7-8, липень-серпень, 1968, ст. 917). І тут не було б замороки при більшій уважності автора, Є. Маланюка, бо коли б йому той «И» муляв, — зідхнув би до помічниці Музи, св. Інверсії, і вона підказала б той рядок хоча б так подати: «Її весела блякне синь» тоді після першого рядка слід було б дати не кому, але риску (—). А другу строфу подав я тут ось навщо: щоб мати право вибачити авторові цей чималий огріх, а саме за отой зворушливий рядок: «І мати слухають ночами...» Це є ота щиро українська традиція — звертатись до батьків навіть і позаочі про них у формі множинній! (і це ж поруч із «люби-

ми» сусідами, що гвалтом горнуть нас у «братерські» обійми, а на своїх батьків і тюкають і «тикають»). А що це не якийсь огріх автора, переконуємось із двох рядків першої строфи цієї ж поезії: «І мати сидячи на призьбі, Вже не вичікують мене».

Відомо, поетам у віршах ще з давніх, клясичних часів, теоретики розгрішали деякі відхилення від устійнених правил. Але як і чим тоді виправдати прозаїків, яких рямі ритміки аж ніяк не в'яжуть? Ось приклад. «Нижче подаємо вибір друкованих й недрукованих поширених в Україні віршів М. Холодного» (назви цього друкованого органу не подаємо, але за автентичність ручимо). Там же інше речення, що свідчить про «письменність» і з іншого боку. «Більшість із вміщених тут віршів були виголошені поетом прилюдно, у вузькому чи ширшому колі. Оце «у ширшому колі» свідчить, що писала людина справді письменна, але «Більшість із вміщених...» виявляє людину, що не любить зупинятись над такими дрібницями: а чи не краще бриніло б, якби дати: «...з вміщених»? (черг. «у-в»).

Щодо форм нормативно-захвальних то їх нелегко натрапити в наших авторів (буває і в доброму реченні трапляється якесь недотягнення). Тому, крім прикладів з інших авторів, подаю і приклади з наукових творів, як от проф. В. Чапленка' «Українська літературна мова (XVII ст. — 1917 р.)», Нью Йорк, 1955. Бо в тих прикладах, крім нормативних форм речення, наявні наукові твердження і поради щодо мовних питань.

«Праця над підвищенням мовної культури складна, тривала, потребує багато часу й зусиль. Вона передбачає насамперед засвоєння норм літературної мови, в тому числі правильної вимови і наголошення слів, поповнення запасу слів, збагачення засобів образності й виразності» (А. П. Коваль: «Культура української мови». В-во «Наукова думка», Київ, 1966, ст. 20. На другій ст. заголовку «розкриття» московською мовою ініціалів авторки: «Анна Петровна Коваль»).

«Висока культура мови — це й висока культура думки, це висока загальна культура людини. А висококультурна, гармонійно розвинена людина — це ідеал, до якого повинен прагнути кожний член нашого суспільства» (там же, ст. 20). *Увага!* У другому реченні хибна конструкція, — прийменник «до» тут недоречно вжитий, бо «прагнути» — кого, чого? А «до» був би доречний хіба при дієслові «прямувати» (виглядає, що авторка слово «прагнути» і вжила в оцьому значенні).

Обговоривши словникову працю Б. Грінченка та статтю І. Стеценка «Про українську літературну мову», автор (В. Чапленко) згаданої вище праці «Українська літературна мова» подає ось таке дуже важливе твердження: «Але й у цій статті читач не міг знайти відповіді, чому при творенні літературної мови діалектні одиниці звичайно

не синтезуються, а борються між собою; у ній не було й не могло бути згадки про те, що на перешкоді тут стоїть закон *одности чи непроникненности мовного знаку*, який просто виключає синтезування граматичних явищ, а лексичні допускає тільки за наявності «порожніх місць» у головному діалекті, тобто за відсутності певних назв у ньому» (ст. 277).

Отже, бачимо, що згаданий тут закон не заперечує участі діалектів у творенні літературної мови, лише обмежує ту участь до випадків доповнення потрібним лексичним матеріалом, якщо у підставовому діалекті є брак слова на якусь тямку. Ми маємо чимало таких тямок (мовних люк), які часто заступаємо або запозиченим словом, або новотвором. Маємо, наприклад, (беру з Російсько-українського словаря, 1948 р.), слово «тротуар»; переклад подано — «тротуар»; і з увагою «уст.», тобто «устарелое» — «пішохід, -оду». Отже, не встигло прищепитись — і вже «застаріле» (москалі накидають нам чужомовні слова, які звуть «інтернаціональними», і не люблять, коли ми їх перекладаємо). Тому, знавши про цю люку, що її то «інтернаціональним» словом затуляють, а дехто новотвором, заступив я і «пішохід», і «хідник» діалектним «пішник» (це слово на Лемківщині уживане замість пластового «плай»); отже, ту люку виповнюємо діалектним словом, а вимощена вулиця зватиметься «їздник».

Тож загалом беручи, нам, українцям, треба радіти, що не зважаючи на тяжкі переслідування і гноблення наших сусідів, у нас уже виробилась добра літературна мова, за добрий стан якої ми всі повинні дбати. Завдяки тому, що наші землі віками були пошматовані сусідами, тож у діалектах тих частин могли витворитись слова «рівнобіжні» на одну і ту ж тямку; але при зміні життєвих умовин ті слова можуть виявитись зайвими (також і при поширенні засягу соборної літературної мови). Отож такі слова можуть бути використані при творенні технологічної термінології.

На цьому кінчаю, бо гадаю, що підставові основи до згаданого тут критерія достатньо названі і выяснені.

У В-ві «Світання» уже вийшла друком збірка поезій Лариси Мурович п. з. «ПОНЕРИ СВЯТОЇ ЗЕМЛІ» із барвистою обкладинкою роботи мистця Петра Сидоренка. Замовлення у ціні 2 дол. можна слати на адресу Ред. «Світання».

У цьому ж В-ві незабаром вийде також збірка поезій Галі Мазуренко п. з. «КЛЮЧІ».

КНЯЗЬ ЛЯБОРЕЦЬ

(Продовження з попереднього числа)

5.

Зорі світять. Місяць мріє
І на князя сіє чари...
Князь запав у сон глибокий,
Видить в небі: через хмари
Дажбог лине з ясних зір
І говорить шумом гір:

«Щож ти вдіяв, любий сину?»
Ти повірив лести Грека,
Що взяв в тебе віру в себе,
Твою силу гнав до Пека:
Рай найти з усіх турбот —
Замість вести свій народ!»

«Нема раю й між богами,
Ні у власти, ні у славі,
Ні в коханню, тільки в серці
Найдеш ціль за діла праві
Для грядучих поколінь —
Знайдеш ціль для всіх терпінь!»

Людства ціль не є терпіти,
А стреміти до zenіту
І горіти і дзвеніти
Однодумкою всесвіту —
Мус підняти на весь ріст
Свого духа висше звід!

«Не для вас я, мої внуки,
Добув перстін з огнецвітом?
Викув Хорс мені той перстін
З гір Карпат для керми світом;
Цвіт той — камінь всезнання:
Ви були б богам ривня!»

«І піднявся бунт на мене,
Всі боги були ворожі,
Що я внукам, людям Руси,
Хочу дати сили божі...
Перун скинув із Карпат
В гніві цілий Вигорлят!»

«Зрікся я на річ Перуна
Трону світа між богами —
Але їм не дав перстєня,
Бо душа моя між вами,
Мої внуки, сину мій —
Я тобі дав мрію мрій!»

«Та не вірив ти у діда,
Ти хтів раю, ти хтів раю...
Хто природі видер тайну —
Того серцю нема краю;
Рай замкнувся з того дня
Огнецвітом всезнання».

«Щож тепер? Кістями і кров'ю
Мусиш, сину, пильнувати
Перстін схований в Карпатах.
Хто той перстін буде мати,
Той задержить серед туч
Заходу і сходу ключ!»

І схилив над головою
Князя свою божу руку,
Благовійною рукою
Зняв зі серця його муку —
Князь збудився серед слез,
А Бог сонця тихо щез.

6.

З тої ночі князь Ляборець
Велів свій терем заперти,
Тивунам дав власть в громаді,
Воеводам жезло смерти —
Сам душею серед гір
Князь ховає блудний зір.

Часом у горах у задумі
Його видять люде в лісі,
Припадають і цілують,
Дають волку своїй втісі —
Князь не важить слів, ні сліз,
Верже очі в темний ліс.

А на свято Корочуна
Нащівляють²⁾ з краю гості,
Засідають до вечері,
Князь впер очі в кут у сніп
Шум і шепіт на помості —
І мовчить сумний як гріб!

Струнко клониться красуня,
В шумнім танцю гнеться вюнко,
І сміється, оком грає,
Мрійно в'ється до цілунку —
Князь шле очі в темну даль,
Б'є з лица його печаль!

Олег, князь великий Руси
Шле послів до Ужгороду —
Аби ладився на човни
На Дунай до Царгороду,
З ним ідуть всі племена —
Русь як лава йде одна!

Князь Ляборець мов не чує,
Він за Олега не дбає.
Приєднався до Болгарів,
В Царгороді ласку має,
Він за горами сидить —
Він душею біль терпить!

Олег душу не полівить³⁾ —
Грек підносить йому ліки:
Грецька віра — ласка божа,
Заспокоїть сум на віки;
Нею здвигне рідний край,
А по смерті знайде рай!

Привів князю чорноризця
З між Болгарів з того міру,
Він читає всі їх книги,
І їх мову, і їх віру —
І цілує книги князь,
Свята мудрість рознялась!

(Закінчення — в наступному числі)

Хитрець грецький ставить церкву
В городищі на Горянах,⁴⁾
А умілець пише фрески
Злотом в стінах і тимпанах.
Царські врата і вівтар
Горорізьбить золотар.

Грек прощає князя в церкві:
«Буде Олегові горел!»
Пруть Хозаре, йдуть Мадяри,
Цар на сході збудить море,
Знявсь на Руси буревій —
А Вам божий мир — спокій!

Князю будь благословенний,
Що оставив тьму поганську;
Ти як місяць блис від сонця
Через віру християнську —
Будеш славен з роду в рід,
А покров твій — грецький світ.

Князь із церкви не виходить...
Там щоднини дзвонять дзвони,
Серед фресків і мозаїк
В'ється ладан на ікони,
Б'є поклони князь чолом
І лежить вночі хрестом...

1) Вигорлят — вулканічне пасмо по тім боці Карпат.

2) Нащівити — відвідати, піти в гостину.

3) Полівити — облежити, вилічити.

4) У Горянах під Ужгородом за Угом є слід городища (укріпленого місця), в яким є церква з фресками візант. стилю, нині калъ. Каплиця.

Наших Вельмишановних читачів прохаємо звернути увагу на другу сторінку обкладинки, де подана нова адреса Адміністрації «Світання», яку на цьому місці повторюємо:

Eng. Nestor Rohowskyj, 4834 St. Lawrence Blvd.,
Montreal 151., Quebec, Canada

Люба КОЛЕНСЬКА

ВІТАЛЬНЯ ЮВЕЛІРА ЯКОВА

(Уривок із «ПОВОРОТ»)

Яків підвівся і став з нетерплячки проходжуватись по кімнаті. А тоді знову зупинився, чекав... коли відчиняться двері — і вони увійдуть. Можливо, Марта прийде перша. Скільки років вони разом, але від самих початків у неї кожне добре слово сковзувалося й холодніло і не хотіло прийти знову... Кожна Мартина усмішка оберталася в неправдиву. Марта не давала йому ніяких почувань, але й собі від нього нічого не забирала, по береги зайнята собою і байдужа. Спершу у них були довгі суперечки, гніви. Яків хотів перетворити її в людину рідну собі, але поволі зрозумів, що вона ніколи такою не буде, як він вимріяв. Тоді скорився долі.

З Мартою у нього було три дочки. Не вибирав їхніх імен. Ще першу з них хотів назвати Оксаною, але Марта тільки посміхнулася на те, казала, що треба підібрати щось інше, бо те перестаріле і в теперішній новій країні так не називають, могли б опісля глузувати. Тоді він залишив, тимбільше, що це була їхня перша дитина, хай там, Марті належить; але коли прийшли дві інші — вона була вже так далеко від нього, що Яків збайдужів, бачив, що забирає від нього все, не тільки імена. Що ж, як казала вона: нова країна — нові імена...

Відчинилися двері, і в кімнату увійшла Марта. Вона поздоровила Якова і відчула, що сьогодні не так, як звичайно. Зупинилась нерішуче і стала підгортати рукави. Яскравогаряча оранжева сукня відбивалась у ковтках, розприскувалася сонцями і розпікала неспокій. В усій її постаті, на кожній рисочці обличчя помічалось її намагання силоміць і кріпко затримати час, підкреслити проминальну красу. Це все тільки на те, щоб не відстати від своїх дочок, бути молодішою, гарною, щоб модерні донжуани клонилися із признанням та казали дочкам: — Яка незрівняно гарна ваша мати. — Вона чулася тоді рівною їм і раділа. У неї зачіски були такі, як у них, сукні далеко коротші, як треба, а книжки тільки теперішніх, найбільш почитаних авторів.

Коли якийсь час у неї не було ні одного звеличника, вона відходила від усіх, ховалася у найдальшу кімнату і хлипала, як дитина, розмазуючи усю свою наведену красу. Про це знав тільки Яків, перед дочками Марта добре ховалася, а він прикидався, що нічого не бачить. Думав собі тоді: як дивно і яка шкода, що вона не розуміє, що й на осінніх стежках можна плекати щастя...

Тепер їхні очі зустрілися і мовчанка задивилась їм у душі.

Минуло кілька хвилин, і Марта відіхнула з полегшою, бо на стежці почувалися кроки.

Вітер підвів чоло, розгладив занавіси і в кутках очей Якова розсунулись морщини.

Увійшли дівчата. У Якова міцно забилося серце. Йому хотілося крикнути, заридати і швидко-швидко, із захватом, розповісти про все, але він стримав себе і спокійно, поволі заговорив. Тільки обличчя у хвилюванні набрало ясної юні. І тоді очі всіх уп'ялися в нього.

— Важко зразу вам усе те роз'яснити, хоча воно зовсім просте. Тут може вина і моя, що сьогодні ви так безконечно далеко. Але в мене прохання, щоб ви хоча поспробували наблизитися, зрозуміти і радіти зі мною, і допомогли рішитися. Наша країна вільна! Усі, хто захоче, може зараз же вертатися до неї. Що ви на це? — І в сірих очах — піби схід сонця...

Тиша білим писальцем водила літери по кімнаті, а очі збентежено шукали втечі...

Враз від усіх різко відокремилася Расма, підійшла до Якова і поклала йому на рамена руки: — Батьку, куди ж ти нам кажеш іти? У якусь далеку країну... Ми її ніколи справді не спізнали, хіба, що з писань усяких і з ваших оповідань. Ми народилися тут і вросли у цю землю; а ти забув, що вона й тебе пригорнула до себе? Чи зумієш по стількох літах відійти і нас залишити тут зовсім самих — яке тобі життя одному? Нас від тієї землі ти вже не відірвеш, вона нам не чужа...

Поволі її руки знялися з Якового плеча, по його обличчі затріпотіла тінь, метнулася і зникла. Він повернувся до Марти і шукав у неї підмоги і... крихітку вірив, чейже вони з однієї, їхньої землі.

Марта відійшла зовсім далеко від них усіх і її яскрава постать припала до вікна, наче б захотіла заховатися аж поза берестами. Вона міцно сплела долоні, а рамена поволі опускалися вниз. В обличчі не було одчаю ані радості, тільки смертельний переляк і на поблідлих щоках ще дужче виступили наведені рум'янци. Вона ніколи в житті не робила сама великих рішень, усе Яків...

Тепер вже розпачливі і терпкі Якова слова прорвали тишу: — Хіба я справді зовсім сам і навіть ти вже не зі мною? Мені здавалося, що я сьогодні збожеволю від великої радості, а у вас лише холод і байдужість. Я хотів би, щоб принаймні оті зорі, що завжди студеніють для мене на цій чужій землі, сьогодні запалились загравою по небу і прихилилися до мене ближче, як ви...

У кімнаті усе поіялось запахом злотних пластин меду, за шибками годинника ще більше розгулялась балерина, на долівці журилися розсипані багрові маки. Вітер зовсім уже вирівняв мережива на завісах і здрімався.

Марта розняла руки, випростувала рамена, спочатку приклала долоню до уст, а тоді сказала: — Я... потім відповім, питай ще їх.

І Яків звернувся до Павлі, мовчки вдивився в її округлі сині очі, округле підборіддя, округлісінкий оваль обличчя, рожевий рот

і докладно завиту зачіску. Руки у неї дрижали, наче б шукали чогось, ворушилися і ковзались у неспокійній мандрівці по скатертині. Уста ломилися, немов у малої дитини, мовляв, за щось картають, а вона не знає за що. — Я ніколи ні тобі, батьку, ні мабуть нікому з людей не заподіяла прикрости. Мені жаль дивитися, що ми тебе завели і важко прийдеться, коли ти нас покинеш. Кажу — покинеш, бо не ми від тебе йдемо... Та в мене є вже нова рідня. Наперед мій син і мій чоловік, а потім ви... І мій чоловік з іншого народу і ваша земля йому чужа, а твої відчуття — чудернацькі. Але хіба ж я винна тут? Ти і мати дали нам початок на цій землі і виплекали нас між цими людьми і при звичаї... Так я й не знаю, але ще раз кажу: у мене син і чоловік. І тепер уже пізно.

Якову стало дивно, як він не бачив досі в Павлі другої Марти. У них обидвох незвичайно швидко пристосування до усього, відчуття завглибш мілкої річки і твердості ніякої.

У нього не залишилося вже ніякої надії і він ледве глянув на Алсму.

Виросла, наче тополине дерево — високо і просто. Стояла тепер, не поворухнувшись, руки схрестила на грудях. Струнка, молода, і у кожній рисочці — вітрова зальотність. Коротко пострижене ясне волосся і розблиск темних, оксамитових очей. Колись у Марти такі були, тільки спокійніші і м'якші.

Її погляд зустрічав Якова просто і відверто, а кожне слово відкροювалося чітко і виразно: — У мене немає жодних сумнівів. Я нікуди звідсіля не поїду. Не перечу, що може чогось, за вашими словами, недостає нашому життю; але я тут звикла, а твоя країна, батьку, мені хіба за назвою рідна. Можу поїхати на якийсь час — ніколи не назавжди. В мене ще змалечку усі тут знайомі, навіть оте каміння на стежці у саду рідне, і вітальня і у ній ти близький і дорогий, а там — хто знає?.. Я цього боюся.

Яків, здавалося, зникав, відходив... Значиться, він піде сам, немов у нього — нікого. Усе спільно прожите минуло і розвіялось.

Він безперечно піде, хіба, щоб...

У Расми чорними тіннями волосся аж на плечі, рівними, м'якими пасмами, а руки притримали долоні Якова. Коли вона заговорила, Яків здригнувся, він уже не хотів жодних слів, хотів тільки спочити і крихітку самому роздумати.

— Батьку, усю безмежність туги за твоєю вітчизною, я знаю. Кожне твоє слово пестило її і вбирало у різнобарвне святкове намисто. Ти завжди мріяв і страждав, і чекав сьогоднішнього дня. Усі інші дні були тільки помостом до майбутнього повороту. Тому я розумію і не здивуюся, як залишиш нас, але — як мені?..

Вона вже довше не стояла, пройшлася поволі по кімнаті, а там сіла і обличчям схилилась на долоні. Поволі підвела голову й глянула

на батька — синіми крилами підіймався жаль... — Скажи, батьку, як мені без тебе?

Провела усіх зором і спитала: — А ви таки не підете з батьком? І твоя ж це вітчина, мамо, така, як батькова!

Мовчали, Павля потиху плакала і трималася Мартиної руки. Алсма підвелася до виходу.

Расма підійшла ближче до них: — Якже так, жодної відповіді?

Нарешті Марта відповіла: — Ти — як хочеш, я дівчат не покину, моє місце біля них — і відвернула обличчя, таки ніяково стало.

Расма пригорнула Якова руку до своєї щоки: — Піди і забудь про нас, бачиш, нам важко прозрити, здається, ми завжди тільки в темряві блукались. І хоча страждання піде за тобою, ти вкінці його призабудеш, заживеш у своїй країні і на світанку ходитимеш, як давно ти мені про це розповідав, на самі вершини, щоб там зустрічати сонце і бути ближче неба...

Поволі тінями просунулись Марта, Алсма, Павля, а трохи пізніше пішла і Расма.

Залишився Яків. Самотній у радості великій і в жалю...

Вечір уже довше не вагався, відхилив двері і зайшов у вітальню. Тиша і темрява сіли поруч. У Якова ніяких думок і вже навіть не біль, тільки безкрає здивування. Він усе ж таки чекав...

І враз, шелестом срібного верб'яного віття, у Расми під руками попливла мрійно й колісково пісня Із Нового Світу. Звуки густішали, пучнявіли силою і вже ніби на самих верхах ударили в голосні фанфарн звитяжним маршем.

Яків затремтів і поволі став сподіватися: Невже вона?..

Музика затихла. Треба було ще довго і нестерпно чекати, заким у вітальню повернулась Расма. Вона не світила світла, тільки сказала до Якова: — Добре, що ти ще тут, батьку.

Якова смутний і недовірливий голос ледве торкався тиші: — Не знаю, коли народилася у мене така думка, я чекав, що ти повернешся сюди. Але як дивуватися іншим, коли навіть я завагався, чи йти мені, бо що я без вас...

— Я піду з тобою, батьку, і ти подорозі навчиш мене про нові світи, ще не рідні мені. І знову розповіси, як давно колись, про дівчину, що ходить по садах і співає, а до неї прихоплять жита, поля і ліси і клоняться перед нею, бо у неї чисте серце... Піду, батьку, щоб зустрінути її.

У вікна прорваввся ясний місяць...

У сусідній кімнаті перед дзеркалом сиділа Марта, чесала волосся, але очі блукали кудись безбарвно, гейби в порожнечі.

Павля, попрощавшись, пішла додому і роздумувала, як розповісти чоловікові про нову чудернацьку витівку свого батька, щоб він зрозумів і не судив надто.

У цю ніч багато людей відокремилось назавжди, одні залишались тут, другі повертались на вітчизну.

А зорі і світла у хатах жевріли і піклувалися ними.
Ньюарк, 1954 — Ірвінгтон, 18 травня 1969.

— ** —

До Вельмишановного інж. Нестора Роговського,
Голови Комітету для видання наукових творів,
До Вельмишановної п-ні Лариси Мурович, секретарки Комітету,
До усіх Вельмишановних Членів Комітету,
як теж прихильників моєї творчости.

Вельмишановний Пане Голово!
Вельмишановна Пані Секретарко!
Вельмишановні Пані і Панове!

Я одержав цими днями летунською поштою перші примірники виданої Вами моєї праці п. з. «НАЙВИЩЕ СВІТЛО».

Мушу ствердити, що це перший раз у моєму житті видано мою працю не накладом автора, але почесними заходами і працею Вашого Громадського Комітету. Радість моя велика і тим більша, що ця праця така дорога серцю і відноситься до такої високої і важливої теми. Вона побачила світ!

Хочу впевнити Вас у вірі, що Ви вчинили велику прислугу справі української духовости, славної в минулому, та призабутої сьогодні, але величної в майбутньому нашої Нації.

Поява моєї праці «Найвище Світло» буде сильною заохотою до приспішення і докінчення цілої низки праць, які маю надію побачити друком ще в моєму житті.

Зокрема щира подяка нашому Вельмишановному Голові Комітету, який своїм громадським авторитетом та чеснотами заважив на долі постанови Комітету і такого швидкого видання першої праці. Сам теж заважив своїм прикладом, жертвуючи на друк 100 дол.

Невтомній і Дорогій Пані Ларисі Мурович за допомогу в організуванні Комітету і грошевої збірки.

Достойному Левкові Роменові виношу подяку за труд у дбайливій праці при коректі манускрипту і його друку.

Усім іншим членам Комітету і жертводавцям дякую сто разів більше від їх датків, а також за моральну підтримку моєї власної вільної наукової творчости, нової так у методі, як і в ідейно-філософських основах.

Не могу віддячити Вам нічим, як тільки моєю любов'ю і моїми запевненнями, що Ви доконали важливого історіотворчого подвигу.

Відданий і вдячний Вам

Проф. Володимир ШАЯН.

В И К А З П О Ж Е Р Т В НА ДРУК НАУКОВОЇ ПРАЦІ «НАЙВИЩЕ СВІТЛО»

Инж. Н. Роговський	100.00	Ганна Дорош	2.00
Мец. Т. Гуменюк	25.00	Ф. Шевченко	2.00
Лариса Мурович	25.00	Е. Бабич	2.00
О. Третяк	20.00	Ольга Муць	2.00
Левко Ромен	20.00	М. Понеділок	2.00
Б. Будний	15.00	В. Гайдарівський	2.00
Д-р М. Остафійчук	10.00	Лідія Калашнюк	2.00
Анна Кулевич	10.00	П. Дзівкевич	2.00
Г. Рекуха	10.00	Л. Білик	2.00
Зінаїда Бурггардт-Клен	10.00	М. Стек	2.00
Инж. І. Янішевський	10.00	С. Тикайло	2.00
О. Гордієнко	10.00	А. Шуліга	2.00
І. Гуртовенко	10.00	Д. Галушак	2.00
Слава Гузіль	10.00	М. Стефанишин	2.00
Стефанія Романюк	10.00	П. Олексійович	2.00
Инж. Олександра Палієнко	10.00	Д. Пазюк	2.00
Юрій Буряківець	10.00	Н. Н.	1.50
С. Ліщинський	5.00	С. Дякун	1.50
С. Микитюк	5.00	Г. Баско	1.00
Ірина Роговська	5.00	І. Коваль	1.00
Ольга Дяків	5.00	І. Ключковський	1.00
З. Варениця	5.00	Р. Гривнак	1.00
І. Коломицький	5.00	П. Калічинський	1.00
Мгр. Е. Гуцуляк	5.00	Н. Н.	1.00
Д-р Р. Кухар	5.00	Ф. Якимішин	1.00
В. Кащій	5.00	Г. Курган	1.00
М. Бартків	5.00	Д. Баран	1.00
А. Кадикало	5.00	Г. Юриста	1.00
Ю. Ш-га	5.00	І. Тимочко	1.00
Галя Мазуренко	3.00	І. Кащенко	1.00
В. Мельниченко	3.00		

Загальна сума збірки 428.00 дол.

В АДМІНІСТРАЦІ "СВІТАННЯ" МОЖНА НАБУТИ ТАКІ ТВОРИ

Ю. Мовчан: Про що варто б знати. Стор. 398. Вид. "Срібна Сурма", Торонто 1966. Ціна 5.00 дол.

Ігор Качуровський: Строфіка. Стор. 359. Вид. Інституту літератури ім. М. Ореста, Мюнхен 1967. Ціна 6.00 дол.

Книга-Альбом В. Смець — у золоте 50-річчя на службі Україні. Про козаків-бандуристів. Стор. 378. Тверда обкладинка. Люксове видання. Голлівуд-Торонто 1961. Ціна 15 дол.

ДО ВЕЛЬМИШАНОВНИХ ЧИТАЧІВ І ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

Оцим числом закінчуємо ми другий рік видання цього журналу. Прохасмо уже поновляти передплату на дальший 1970 рік і приєднувати нових передплатників. Сердечно дякуємо Вам за підтримку у попередніх двох роках.

Редакція та Адміністрація

З М І С Т

Д-р Р. Кухар — Павло Савчук (1903—1969)	1
Проф. Володимир Шаян — Онтологія Святости	2
Лариса Мурович — Первородний Син	7
Левко Ромен — Роботящим рукам, Фазан	8
Никифор Щербина — Афоризми	9
Матея Матеїч — Не спиться	10
Мілівой Слявічек — Це добре сказано	11
Д-р Роман В. Кухар — До питання початків письменности	12
Зореслав Зорян — Поворот	17
Олекса Рань — Владар Сонця	17
Юрій Буряківець — Поет	19
Галя Мазуренко — Батько і Син	19
Богдан Бора — Польовий вечір	20
Іван Манило — Ніч	20
Левко Ромен — Найперший критерій	21
Василь Пачовський — Князь Ляборець	25
Люба Коленська — Вітальня ювеліра Якова	27
Проф. Володимир Шаян — До членів Комітету для видання творів	31

Ціна: 75 центів.